

zvezd gore, i drugi den se je onde list našel, da budu navek za navek na nebu, da se budu znali spominati ljudi, kulik je greh, ako mati dete zakune; i te zvezde se dendenešni zovu kvočka.

Črtice

iz ethno- in topografije nekdanjega Norika in Panonije.

Spisal *Davorin Trstenjak*.

V.

Tragisa flumen, Arlapa.

Ime te reke nam je ohranil rimski spomenik, najden v okolici današnjega mesta St. Pölten, in sluje takó-le: Divo. Neptuno. Aquarum. Potenti. Ob. Inductum. E. TRAGISA. Flumen. Muris. Epis. Accolae. Votum. Posuerunt. Lubentissime. Merito. (Duellius, in Excerpt. Genealog. pag. 310).

Reka še dandanašnji nosi ime: Traisen iz Tragisen po izpajenem gutturalcu, kakor v nemški besedi: maid, iz staronemšk. magith, dekle, Mojmar iz Mogimar, maiestas iz magiestas, Majdalena iz Magdalena itd.

Reka Tragisa — Traisen ima svoj vrelec na štajersko-avstrijski meji pod Tragižjim vrhom (Traisenberg) med Trnico (Dürnitz) in Maria-Zell-om blizu Rečje doline (Retzthal) in blizu virov Murice; od tod teče na Trnice (Dürnitz) in na sveti Hypolit (St. Pölten) in se staka pred trgom: Traismauer zapadno od vasi Preiwitz (v starih listinah: Bripoliza = Pripolice) v Dunaj.

Starinoslovci trdijo, da je bilo na onem selu, kjer sedaj Traismauer stoji, rimsko stanovišče: Trigesamum. O njem piše učeni historik prof. Aschbach (Wien. Sitzber. 1830. pag. 31 seq.): Der Ort hiess ursprünglich: ad Trigesimum, dann Trigesamum, weil er am 30 Meilenstein von Arlapa, dem ältesten römischen Hauptstandlager, im norischen Ufergrenzlande entfernt lag.¹ Meni se ta razlaga ne dozdeva verjetna, marveč kraju se je utegnilo rekati „na Tragižnem“, kar je rimski uradnik v Trigesamum prikrojil.

¹ To ni resnično. Po Antoninovem Itineraru je iz Arlapa cesta držala v prvo stacijo: „Namare“ VII. M. P. = 3 ure; iz Namare v Trigesamum XVI. M. P. = 6½ ur; ta daljava pa ne daje „dreissigsten Meilenstein“.

Tragisa je že bila za Rimljanov deroča reka, kar spričuje votivni spomenik, bogu vodá Neptunu postavljen, pa še tudi dandanašnji trga silno ta reka pobrežje ter poplavlja okolico. Zaradi te svoje lastnosti je dobila ime: Tragiza, iz snovi: træg, reissen, brechen, bulg. trægna — træg-nuvam, breche auf, reisse aus, rusk. trog-at, pereryvat, entzweireissen. Iz træg je traga po onem pravilu, kakor draga, mreža, iz dræg, constringere.

Tudi na gorenjem Štajerskem imamo reko Tragöss (v starih listinah: Tragoesse = Tragež) v okrožju bruškem, ki je tudi deroča, in pa goro: Traglenzalpe — Traglnica v jarugi, ki se veli Toboweitschgraben, to je Dobovičja graba. Tragiška dolina je po slapih pretrgana; zató so dali pozneje Nemci jednemu kotu te doline ime: Sprenggraben, drugi še ima slovensko ime: Laminggraben: Lamnik — Lomnik. Zraven potoka Tragöss teče v tej dolini potok Fölzbach t. j. Belica. Sem spadajo tudi kraji: Tragusse — Tregusse v sredovečnih listinah, danes: Tregist, kjer oglje trgajo, v okolici lankoviški.

Ne daleč od Traismauera v cerkvi sv. Martina, ki stoji kraj struge reke Tragise, bil je krščen moravsko-slovenski knez Pribina. Dotična listina (okoli 830) poroča: „— in cuius spacio temporis quidam priuina esculatus a moimaro duce moravorum supra danubium venit ad ratpodum, qui statim illum presentavit domno nostro Hludovico. Et suo iussu fide instructus baptisatus est in ecclesia s. Martini loco treisma¹ nuncupato, curte videlicet pertinenti ad sedem iuvavensem (Juvavia, Anhang, pag. 204).

Pred Tragižnim je stalo rimsko stanovišče: Arlapae (genet. Börking), torej nominativ: Arlapa, in sicer na ustju reke, ki se danes veli: Erlaf. Ker imajo nekteri Ptolomajevi codices krivo pisavo Arelate, začel je prof. Aschbach trditi, da je to stanovišče dobilo ime po rimski legiji, ki se je zbirala v galskem mestu: Arelate, današnji Arls.

Temu trdenju nasprotujejo Notit. Imper. Occid., v katerih stoji, da so v stanovišču „Ariape“ (krivo prepisano za Arlapae) bili v posadki: Equites Dalmatae. Tudi Antoninov Itinerar in Tabula Peuting. imata obliko: Arlapae. Ime je nastalo, kakor je bilo rečeno, po reki, ktero zdaj Nemci imenujejo Erlaf. Ta reka ima početek v jezeru imenovanem: Erlafsee, kake pol ure od Maria-Zella. Odonod teče

¹ Nemeč je popačeni Trigesamum prikojil za svoja usta v obliki: Treisma. Oblika Tragöss se je izobrazila iz Tragež, kakor: Traföss (v starih listinah: Treuisse) iz Trebež. Na nekdanji suffiks iza spominjajo staroslovenske tvarine: cel-iz-na, česk. podob-iz-na. Suffiks: uza imamo v besedi: trabuza, Plapperer. — Tragisa zna tudi stati za Tragiža, prim. Trebiža, rečica na Kranjskem. Suffiks iz — iz nahajamo v rusč. běliza, albedo, v slov. drobiž, v serb. sitniž.

skozi Jessenitzthal — Jesenice (in rés v tej dolini rastejo obilno jeseni), skozi Rogatzboden, ki je v resnici obkoljen z rogatimi hribi (tam se najde: Pölla — Polje), in pri Wieselburgu se združi z rečico: Kleinerlaf, ktera izvira iz Lomnitzberga (to je: Lobnica); potem pa se pri Pöchlarnu izliva v Dunaj.

Sembera je besedo Arlapa izvajal iz Orlava in kazal na slično ime reke: Orlice, katero so Nemci popačili v Erlitz. Dasiravno so rimski uradniki nerimska imena zelo popačevali, vendar bi se jaz ne obrnil rad od oblike: Arlapa; kajti iz Orlava bi bil Nemeč napravil: Erlau, ne pa Erlaf. Ko sem leta 1835. prvokrat to jezero obiskal in se vozil po njem, čudil sem se črez množino orlov, kateri nad tem jezerom letajo, in že takrat sem tovarišu rekel: To je rés orlje jezero. V imenu Arlapa najdemo starejši *a* — *arъlъ* — za *orъlъ*; iz tega adjektiv fem. *arъlja*, *aquilae*; drugi del besede *apa* pa se po izpah-njenem *v* lahko tolmači iz *vapa*, starosl. *stagnum*, novosl. *Pfütze*, srbsk. *Vapa*, ime reke. Arlapa je torej = *orъlja vapa*, *Adlerpfütze*. Da je v stari dobi tudi to jezero, kakor druga, bilo mužnato, bodo mi geologi radi pritrdili.

Prebivalci pobrežnega Norika (Noriči *ripensis*) morali so najpreje prenašati navale Keltov in sicer iz plemena Bojev. Iz Tacita zvemo, da so sedeže Bojev posedli Markomani tako daleč, kakor so sedeži Bojev segali. Kot mejo markomanskega kraljestva pa nam Vellej Paterkul (2, 168) na iztoku označuje Dunaj in reče, da so na desnem bregu Dunaja stanovali Noričani. Vendar na severozapadni meji Norika nahajamo tudi sledove naselbinam bojskim. Osvojili so si ne samo južno stran današnje Bavarske, nego so se tudi vrinili v pokrajino salzbursko kraj obojih bregov Dunaja, na levem do Vindobone in na desnem do tja, kjer teče Aniza v Dunaj; tudi v pogorju, ki loči štajersko od salzburskega, nahajamo sledove o njih. Ko jih je markomanski kralj Marbod iz Bojehema pregnal, niso bili nikakov političen faktor; nekaj jih je še gotovo ostalo v Bojehemu, jeden oddelek je hotel Norrejo Turščanom vzeti, ali bil je odbit, in 32.000 mož se je obrnilo v Helvetijo (Caesar 1. 5. 23. 28. Tacit hist. 2, 61). Na Bavarskem so se skoro med Germani izgubili. Dobro opazuje bistroumni Contzen: *Wie hätte das freundliche Verhältnis des Suebenfürsten Ariovist mit dem norischen Könige Voccio zu Stande kommen können, so lange zwischen beiden das grosse Bojenreich jene nähere Verbindung unmöglich machte? Beide Fürsten aber waren durch Blutsverwandschaft nahe getreten* (Caesar 1, 53.). Contzen *Wanderungen der Kelten* pag. 49. Že ta okoliščina kaže, da niso Noričani in Boji bili jednake narodnosti, kajti ko so Markomani tako grozno Boje stiskali, bili bi Noričani njim kot svojim krvnim bratom vendar na pomoč priskočili, ali pa

jih tako gostoljubno, kakor helvetsko-keltski Haedui, sprijeli in jim stanovališča na svoji zemlji prepustili.

Noriški kralj Voccio bi se bil gotovo preje s sorodnimi Boji zavezal proti Germanom in Rimljanom, nego s svabinskim Ariovistom in rimskim Caesarjem, kteremu je v galskem boju poslal celó 200 konjenikov na pomoč.

Ker niso keltski in germanski rodovi bili prvi stanovniki Solnograškega, tedaj se po slovenskih knjigah ni zastoj naglaševalo, da so Slovenci pred več kot tisoč leti posedli večino Solnograškega. Jaz sem bil celó tako drzen, da sem staro ime za Salzburg: *Juvavum*¹, *castrum juvense*, iz slovenščine razlagal in trdil, da *Juvavo* označuje mesto, v kterem obilo *juv* raste.

Juva je prajotovana in stopnjevana oblika, slov. *iva*, srb. *iva*, Bachweide, česk. *j-iva*, Erdkiefer, dolensrb. (luž.) *v-iva*, malorusk. *iva*, kašub. *vjiva*, staroprusk. nasalovano: *inwis*, *Eibe*, litovsk. *iva* — *jěva*, latvinsk. *ive*, *ěva*, pratorodna starovnem. *iwa*, irsk. *éó*, franc. *if* iz nemšč., novonem. *Eibe*, *taxus*, tis. Še zdaj najdeš okoli Salzburga: *Iben*, *Eiben*, *Eifernik* = *Ivarnik*. Sicer že v nekterih slovanskih narečjih *iva* označuje *Bachweide*, pa sam Miklošič pripoznava, da je *iva* nekđaj pri Slovanih označevala isto, kar nemško: *iva* — *eibe*, *taxus*, pišoč v svojem najnovejšem delu: „*Etymolog. Wörterb. der slav. Sprach.* pag. 424. *Iva*, *altslav. salix. Die Wörter der stammverwandten Sprachen bezeichnen damit taxus, einen Baum, der ursprünglich auch bei den Slaven iva hiess. Tisъ, taxus, ist ein Fremdwort, wohl aus: taxus.*“

Omenil sem že v lanskem „*Kresu*“ v članku: „*Noriški Tauriski niso bili Kelti*“, da je jeden prav bistroumnih nemških učencakov in iztražiteljev stariin Viktor Hehn iz dvojnega poznamenovanja reke, ki se zdaj *Salza* imenuje, *Ivarus* in *Isonfta* (v nekterih prepisih: *Igonta*), prišel do prepričanja, da je že pred *Tauriski*, ktere smatra on za keltsko pleme, v salzburški pokrajini nekov drug rod prebival, kteri je reko *Isonfta* — *Igonta* imenoval *Ivar*, samo da so mu ti prabivalci: „*verblasste Rhaeter*“. Ime *Ivar* (primeri ruske reke: *Iva*, *Ivica*, *Ivina*, *Ivinka*, *Ivot*, *Iviga*, jugoslov. *Ibar*) nastalo je gotovo po *ivah*, to je *tisih*, ki še dandanašnji tam obilo rastejo, in nobeden jezikoslovec ne more dokazati, da v raethoetrurščini *iva* pomenja drevo *tis*, zatorej ne moremo tudi v salzburških prebivalcih iskati „*ver-*

¹ Slovensko ime je bilo: *Juvavo*, liki krajnim imenom: *Brezovo*, *Lipovo*, *Dobovo*. Sem spada tudi ime reke *Joveniz* med mestoma *Steyer* in *Windischgarsten*: „*a fluvio Joveniz usque ad terminum Selavorum*“. Kraj *Juvanje* v gornji savinjski dolini ima po *juvah* — *ivah* svoje poznamenovanje.

blasste Rhaeter⁴, marveč slovenske Turščane, med kterimi so se pozneje naselile betve keltskih Bojev.

Jezik Keltov je stal bliže latinskemu (italskemu) nego slovanskemu, in to je storilo, da so se Kelti tako hitro porimčili. V salzburškem in attergavskem kotaru še je v sedmem stoletju stanovalo obilo romanskega polčanstva. Sv. Rupert je dobil leta 670. od bavarskega vojvode Theoda 80 Romanov podložnikov in salzburška cerkev od vojvode Theodeberta 116 Romanov s posestvi vred (glej Arnon. annotat. pri Canisiju II, 485. 488). Nemci pa so Italijane in Kelte imenovali z jednoistim imenom: Walchen — Waelsche; zato še nosijo do današnjega dne kraji: Seewalchen, Litzelwalchen, Walardorf itd. po Valhiih — Vlahiih svoja imena. Da so se tudi med bojskimi Vlahi stanujoči slovenski Turščani, osobito po mestih in trgih porimčili, je naravno, in jaz mislim v imenu rimske družine Fuginas najti polatinjenega slovenskega Turščana. Trdi se, da je bila ta družina iz kraja, kteremu se še danes pravi: Vigaun pri Halleinu¹ (prim. dr. Kos, Spomenik, pag. 97). Temu kraju so slovenski Turščani pravili Begunje; bržkone so prebivalci tja pobegnili, ko so jih ali keltski Boji ali pa Rimljani napadli. Salzburški Nmec je iz Begunje napravil Vigaun, kakor nemški grajščak ali uradnik iz kranjsko-gorenjskih Begunj — Vigaun². Vigaun ni torej postalo iz latinskega Fuginas, marveč Fuginas je zleženik iz Begunj — on je Begunjan (primeri Aquinas iz Aquina), ki je svoje ime porimčil v Fuginas.

Slovenska krajna imena, ktera v salzburškem okrožju nahajamo, so torej iz dobe noriških slovenskih Turščanov. V začetku 7. stoletja ni bilo Slovanom mogoče, v salzburškem okrožju sedežev priboriti si, ker so že takrat bavarski Nemci v njem trdno gospodarili, in one Slovene, ki so v začetku 7. stoletja v Pongau pridrli in samostan sv. Maksimilijana porušili, zapodili so Bavarci.

Ako je bilo mogoče, da so se porimčeni Vlahi in Sloveni v goratem salzburškem svetu do prihoda Bavarcev ohranili, bili bi jih morali Bavarci in Franki dalje niže po stari Karantaniji tudi najti; kajti od one dobe, ko so Rimljani Norik izgubili, do prihoda Bavarcev in Frankov, niso bile te pokrajine brez ljudij. A mi ne najdemo po severni in srednji Karantaniji nobenega kraja s pridevkom: Walchen.

Meni so jedini znani kraji na gorenjem Štajerskem: Walchberg južno-iztočno od Gröbminga (v sredovečnih listinah Grebenich), Walchengraben v judenburškem okrožju, v kterem je planina: Wepperitzalpe, to je veperica po vepru (aper), Walcher-

¹ K razlagi imen: Hall, Hallein še pristavim belorusk. chal-ucha, Hütte.

² Iz Fugina bi Nmec napravil: Vaugein, ne pa Vigaun.

alpe v takoimenovanem Spregnitzgraben, Walchgraben v dolini Grossfeistritzgraben, Walchern (Valharje), dve uri od Oeblarna, a ker nahajamo ta imena v družbi slovenskih krajnih imen, ne verjamem, da bi bila nastala po Valhih — Vlahih, marveč po vlahih — pastirjih, kajti povsod tam so veliki pašniki in na Walcheralpe se goni 70 goved na pašo.

Valh je nemetathetična oblika za vlah, in da so jo Praslovani rabili, potrjuje jezik polabskih Slovanov, v katerem nahajamo oblike: vorta, vorna, porh, gorh itd. za vrata, vrana, vrana, prah, grah.¹

Jaz trdim, da je valh — vlah (pastor) nastalo iz vals — vlas, ruski volos, bog skota, Hirtengott. Miklošič opomni pri besedi volosъ, Hirtengott: „Bei der sachlichen Verbindung des volosъ mit dem hl. Βλασιος halte ich die Entstehung des volosъ aus Βλασιος trotz der lautlichen Schwierigkeiten für wahrscheinlich. (Etymolog. Wörterb. der slav. Sprach. pag. 394); vendar bi mi v ruskih spisih morali najti oblike: voloz — volozov — voloza, a ne: volos — volosov — volosa, kajti grški s ima sredi besed veljavo slov. z. Ruski volosъ in gršk. Βλασιος — „ὁ ἄγιος Βλασιος ὁ βοικόλος“ — ste dve čisto različni poznamenovanji, in „ὁ ἄγιος Βλασιος“ se pri Jugoslovanih kliče: Blaž, a ne: Vlaz ali Vlaž, tudi ne Vlah. Jugoslovanski „sv. Vlah“ stoji k sv. Βλασιος v isti razmeri, kakor slovanskopoganski Svetovit k sv. Vidu.

VI.

Mons Cetius.

Grški geograf Ptolomaios je jedini, kateri gore „mons Cetius“ omenja. Niti pred njim po Pomponiju Meli, niti po Pliniju ne zvemo ničesa o tem gorovju, in tudi za njim ne poročata nič Fibius Sequester in prvi krščanski geograf Aethicus o tem pogorju. Tudi v Antoninovem Itineraru in v spisu: „Notitia utriusque Imperii“ ne stoji nič o gorovju: „mons Cetius“, kakor tudi cesarski statistik Constantinus Porphyrogeneta v svoji milit. geografiji: „de thematibus imperii orient. in occident.“ nič o njem ne omenja. Ptolomaios je torej jedini vir. Dotična mesta²

¹ Znali so tudi Nemci obliko Vlah razvezati v Walch, kakor Pleso v Pöls.

² Τὸ Νορικὸν περιορίζεται ἀπὸ μὲν δυσσεως αἰνῶ ποταμῶν, ἀπὸ δε ἄρκτων μέρει τοῦ Λανουβιον τῶ ἀπὸ αἰνῶ ποταμοῦ μέρει τοῦ Κετίου ὄρους οὗ θείσις (ἐπέχει μοιράς) λξ λ' — μς γ'.

Ἀπὸ δε ἀνατολων αὐτῶ τῶ Κετιῶ ὄρει ἀπὸ δε μεσημβριος τῶ τε ἐπὸ τὸ εἰρημένον ὄρος μέρει τῆς Παννονιας τῆς ἄνω. οὗ τὸ δόμοικώτατον πέρας ἐπέχει μοιρας λς — με γ'.

se glasijo: „Norik obmejuje na zapadni strani reka In (Aenus), na severni oni del Dunaja, ki seže od reke In do „mons Cetius“ 37° 30' dolžine, 46° 40' širine. Na istočni strani po isti gori cetski, in na južni — po onem delu gorenje Panonije, ki je pod ravno imenovanim gorovjem, ktereга zapadni konec leži pod 30° dolžine, 45° 20' širine; sredina pa leži pod 37° dolžine, 45° 40' širine.

Gorenja Panonija je obmejena na zapadu po gori Cetius in deloma tudi po Karvanku; proti jugu po jednem delu Istrije in Illyrije po paralelni črti, ktera se začne pri ravno imenovanih zapadnih mejah in se vleče črez goro Albanos in do meje dolenje Panonije med 41° 50' dolžine in 45° 20' širine. Proti severu je meja Norik in oni del Dunaja, ki med goro Cetius na ustju reke Rabe pod 41° dolžine in 47° 40' širine leži.

Po tem popisu so vsi starinoslovci začetek tega gorovja iskali pri današnjem Kalenbergu in konec pri Karvanku, ktere gore pa po Ptolomajevem popisu ne moremo iskati v onem gorovju, ki loči koroško in štajersko deželo od kranjske, marveč vzadi za starodavno Emono v vrhniškem okrožju. Ohranila se nam je tudi stara karta, ki se pripisuje Agathodaimonu¹. Na tej karti se vidi tok Dunaja, na jugu skupina gorovja, čegar zapadna stran ima ime Karvank, iztočna pa Albios. Tudi ta karta spričuje, da ni gora Karvank ležala na današnji meji, ki loči Koroško in Štajersko od Kranjskega.

Južno od reke Dunaja je na omenjeni karti narisano skupno gorovje (Massengebirge), in to je naš: *κέτιον ὄρος* — *mons Cetius*. Na omenjeni karti ima „*mons Cetius*“ na iztoku in jugu odpad, ne pa proti zapadu in severu. Ta točno risani odpad proti jugu spričuje, da je pisatelj „*mons Cetius*“ kot od Karvanka ločeno gorovje poznal.

Ptolomaios, kakor se lahko iz izvirnega teksta prepričamo, govori tudi o celotnem gorovju, in le tako dobiva tudi določitev mej svoj

Ἡ Πανωνία ἢ ἄνω περιορίζεται ἀπὸ μὲν δίσσεως τῆς Κετίου ὄρει καὶ ἐκ μέρους τῆς Καρφονάγχα. ἀπὸ δὲ μεσεμβρίας τῆς τε Ἰστρίας καὶ τῆς Ἰλλυριδος μέρει κατὰ παράλληλον γραμμὴν τῆ ἀπὸ τοῦ εἰρημένου δυσμικαπίου πέρατος διὰ τοῦ Ἀλβανου ὄρους, μέχρι τῶν βεβιον ὀρέων καὶ τοῦ ὀρίου τῆς κατω Πανωνίας ἢ ἐπέχει μοίρας μα λ' — με γ'.

Ἀπὸ δὲ ἀρκτῶν, τῆ εἰρημένου ὄρει τοῦ Νορικου καὶ τῆ Λανουβίου μέρει τῆ ἀπὸ Κετίου ὄρους μέχρι τῆς κατὰ τὸν Αραβῶνα ποταμου ἐκ τροπῆς ἧς ἢ θείσις ἐπέχει μοίρας μα — μξ γό.

¹ Nekteri rokopisi Ptolomajevi imajo 27 kart z opazko, da jih je risal Aleksandrinec Agathodaimos. Schöll misli, da je ta Agathodaimos bil vrstnik Ptolomajev in se ima razločevati od grammatika z enakim imenom, ki je v 5. stoletju živel. (Glej Schöll, Geschichte der griech. Literat. II. 752.)

smisel. Da se pod „mons Cetius“ ne more samo dunajski Kalenberg razumevati, prepričamo se iz tega, da reče Ptolomaios: „deloma tudi po Karvanku“; tega bi Ptolomaios ne mogel reči, ako bi ne mislil vsega gorovja od Dunaja do Karvanka pod imenom: cetskega.

Kaj pomenja ime, in je-li se dá naravno in pravilno iz slovenskega jezika razlagati? Ker so bili po mojih studijah prebivalci Norika in zapadne Panonije Sloveni, mora tudi ime biti slovansko. Muchar in za njim drugi razlagajo ime: „Cetius“ iz novokeltskega: coet, cuat, coit, cuid, coit, coed, Wald, les; Muchar trdi celó, da je ime kraja: Hojčje (iz hojka, Föhre, Tanne), po nemški pisarni popačeno v Kótsch; dalje je gorenje-štajerski: Katschwald ostanek keltskega poznamenovanja.

Kdor je malo kaj jezikoslovca, prepriča se, da je ta razlaga brez vsega temelja. V staro-keltskem jeziku se les ni zval coet, cuat, cuid, coed itd., marveč: vid, vidu, staronemško: vitu, lignum. Po uplivu romanskega jezika se je gutturalac *g* predtaknil, in nastale so oblike: guid, gwyda, arbores, gwyddawg, silvosus, irsk. fid, in iz guid še le v novokeltskih narečjih gore omenjene oblike (glej Glück, Die bei C. I. Caesar vorkommenden kelt. Namen str. 16).

Snov cet je praslovanska, in iz nje so nastala krajna imena: Cet-yn-ě na Českem, Cet-in-je v Črnigori, Cet-in-je na slovenskem Štajerju. Stoji pa ta kraj na meji šentjurske in poniklanske fare pod strmim gričem, izpod kterega naglo cesta v dolino drži; tudi na Hrvatskem v ogulinskem kotaru so razvaline trdnjave: Cet-in, stoječe na strmem hribu. Razven tega na slovenskem Štajerju v trbovelski fari: Ceće iz Cetje, Cećevina iz Cetjevina; na južni strani Pohorja, iz kterega kraja pot naglo v dolino drži, pravi se prebivalcu: Cećevnik iz Cetjevnik¹. Ob Ščavnici, v fari malonedeljski, vrstijo se hribi takó-le: Na stari Gori, na Bregeh, na Cetini, in pod koncem te na podol strmeče gore stoji vas: Predcetinci. Iz snovi: cet so imena slovenskih kmetov: Cetin, staročeski: Cet-ek (Reg. Boch. 1240. 466), starosrb. Cet-ko in Cet-ina.

Appian imenuje panonski rod: Andicetes; ta je moral blizu cetskih gorá naseljen biti, kar njegovo ime potrjuje; staroslov. ađě, prope, blizu, poleg. Ker vsi kraji, kteri so iz snovi cet stvarjeni, strmijo na podol, morala je beseda cet v praslovanščini označevati: praeceps, declivis, strm, in je sorodna s staroindijsko čita, acer, nagel, strm, lat. citus, rasch, schnell; primeri analog.

¹ Sem spada tudi: Zötschach, to je v Cečah pod Pfaffensteinom med Geierekom, Kesselom in Prossenwaldom v brusnem okrožju, dalje: Zettach to je v Cetah v videški fari pod strmimi gorami.

strm, strmec, mons praecipus, declivis, strmiti se, impetum capere, strmstvo, rapacitas. Montes cetii so torej cetje — strme gore, in to so tudi v resnici.

VII.

Rivulus Pannosa.

Herodotu in starejšim grškim pisateljem bile so pokrajine, iz katerih obstaja današnja avstro-ogerska država, po vsem neznane; le ko so Rimljani Norikum in Panonijo spravili v svojo oblast, seznanili so se grški in rimski pisatelji na tanje s kakšnostjo teh dežel in z njihovimi prebivalci. To je uzrok, da se Panonija in Panonci ne imenujejo v spisih starejših grških pisateljev, in da so Panone poznejši zmešali s Paioni, ki so bili illyrske narodnosti ter stanovali ob gorovju rhodopskem; od teh nahajamo dandanes ostanke v bolgarskih Pjancih¹.

Ti Paioni pa niso sprva tam stanovali, marveč v gorenji strani stare Illyrije, tam, kjer so bili naseljeni illyrski Agriani. To zvemo iz Appiana, kateri omenja, pišoč o Panonih sledeče: „Hi (Panonii) Paeones a Graecis, a Romanis Pannonii adpellantur, et ab illis (Graecis) inter Illyrios adnumerati sunt. Gloriosi hi (Paeones) admodum ob Macedonum Agrianos, qui potissimum Philippo et Alexandro in bellis praestiterunt, quoniam et hi (Agriani) Paeones fuere, ex his qui inferiora incolunt, ab Illyriis colonis editi.“²

Appian je menda sicer previdnega Šafařika³ zmotil, da ta v svojih z vso pravico imenitnih „Starožitnostih“ piše: „Prvotna domovina Pannonov (gršk. *Παίωνες*) je današnja Bosna. Ob Dunaju in v dunajskih deželah so za Slovani prebivali Kelti, Tauriski, Boji in Skordiski. Po uničenju Keltov po Getih (okoli 48. pred Kristom) in Rimljanih (l. 15. pred Krist.) bile so te pokrajine puste, dokler jih niso Rimljani (l. 12. pred Krist.) s podjarmljenimi in zaradi njihove okornosti odpeljanimi Panonci naselili.“ Šafařik se v svojem trdenju pozivlje na Dio Cassija LIV. 31; vendar tudi tukaj se je zmotil, kajti Cassius Dio piše na omenjenem mestu sledeče: „Tiberius je šel nad Panone. Ti so bili doslej od strahú pred Agrippom mirni, a spuntali so se, ko je Agrippa umrl. Tiberius jih je prisilil, opustošivši njihove zemlje, da so se podvrgli s trdimi naredbami, pri katerih so mu pomagali mejaši Pannonov — Skordiski, ki so s Panoni jednako orožje nosili. On jih razoroži in proda

¹ Glej Fligier v Mittheil. der anthropolog. Gesell. in Wien. Band IX. Nro. 7—8.

² Appian de bell. Illyricis.

³ Šafařik Starožit. I, 20, 2. nota 2.

večji del njihove mladeži, da se pelja v robstvo v tuje dežele.“ O naseljivanju ni tukaj nikakšnega govora.

Isti Dio Cassius¹, ki je bil, kakor sam pripoveda, namestnik v gorjeni Panoniji, poroča, da so se prebivalci Panonije veleli Panoni. On piše: „Tako se imenujejo, nekteri Grki pa so jih po blodnji imenovali Paione, kar je res staro ime, a ne najde se tukaj, marveč prihaja ljudstvu, katero v okrožju gore Rhodope poleg sedanje Macedonije do morja stanuje; zato hočem jaz one imenovati Paione, te pa, kakor se sami in pri Rimljanih imenujejo, Panone.“

Ime Panon in Panonija je torej gotovo starejše, nego oblast Rimljanov črez Panone, samo da niso starejši pisatelji vedeli za nje, kajti Grkom so bile pokrajine gor od reke Tise v starejših časih čisto neznane. Ime je še bilo znano in v rabi pod ogerskim kraljem Kolomanom. Ta kralj je poslance Gottfrieda Bouillonskega sprejel „in loco, qui dicitur Panonia“, to je v današnjem St. Martinsbergu, štiri ure pod mestom Gyara (Raab) v nekdanji zemlji panonskih Araviščanov.

Že veleučeni kanonik Danjko je opazil: „Mons Pannoniae“ ist nach Urkunden nicht von Landesnamen, sondern daher abzuleiten, dass die am Fusse des Berges erbaute Ortschaft Sabaria auch Pannonia hiess.“²

Dolina pod St. Martinsbergom je bila nekdanj močvirna, kar se spozna iz listine kralja Bele (1235—1242), v kateri se bere: „et ibi (pod St. Martinsbergom) in valle media est fons, qui vocatur caput (glavni vir) Pannosae, qui cum aliis fontibus facit rivulum sub ecclesia st. Willibaldi et vocatur: Pannosa,“ in kmalu potem: notandum vero est, quod omnes predictae villae sunt sitae prope ad pedes sacri Montis Pannoniae³.

Rečico Pannosa = Panoža⁴ imenujejo današnji tam stanujoči Magjari: Panža. Ime je dobila po pani, kar je pri starih Slovanih označevalo: močvirno.

Slavni naš učenjak prof. Fr. Erjavec piše mi dne 13. junija iz Gorice: „Zanimati bi vas utegnilo, da je na vzhodni strani goriskega mesta državni gozd, ki ima zelo močvirna tla. Imenuje se Panovec.“

¹ Dio Cass. cap. 49.

² Danjko, Erzabtei St. Martinsberg v Oester. Vierteljahrsschrift für kath. Theologie VII. Jahrg. 1868 pag. 12. 18.

³ Glej Fejer, Codex diplomat. Hungariae I, 281.

⁴ Zaradi oblike primeri: rogoza, malorusk. rogoža. Ker se goriski močvirnati gozd veli: Panovec, je torej podstava: pana; primeri: Brezovec, kraj, kjer breze rastejo, Blatovec in Blatnica ime gozda in hoste nad blatno dolino ležeče.

Imena močvirnih krajev s podstavo: p a n a, nahajamo torej na Ogerskem, Štajerskem, dolinem Kranjskem in Goriškem, kar spričuje, da je beseda p a n a = močvirna nekdanj pri Slovenih sploh živa bila.

Oblikoslovne črtice o listu kaličnic.

Spisal *M. Čilenšek*.

I.

Ko je spomlad nadvladala zimo, solnčna gorkota pa mraz, prebudi se polagoma vsa priroda iz trdnega spanja. Priljubljene pevke, ki so se bile v jeseni v toplejše kraje preselile, vračajo se zopet, in ves dan odmeva po vrtilih in logih snubčeva pesen. Vsakovrstne žuželke in druge živali oživljajo prej pusto naravo. Po prisojnih obronkih se prikažejo prve pomladanske cvetlice in sčasoma ozeleni vse površje z raznim drevjem vred. Človeku se dozdeva, da je vse to zavoljo njega! Res, da materi zemlji zeleno krilo najbolj pristuje, a vendar ni samo ukras pomladanskemu dnevu, ampak je v tako tesni zvezi z dotično rastlino, da si je brez njega niti misliti ne moremo; na drugi strani pa zovemo list le to, kar se na rastlinah kot postranski izrastek nahaja. Dobro vemo, da rastline, za rasti na listju oškodovane, hirajo in se čisto tudi posušé. Tedaj morajo biti listi več nego rastlinski nakit! Oni so rastlini preimeditno orodje in se torej po pravici imenujejo ustroji. Po zimi, kedar spava priroda, poginejo vsaj nadzemni deli nežnih zelnatih rastlin, trpežne pa se osujejo na jesen in metlam podobne pričakujejo prihodnje vigredi. Iz tega je tudi razvidno, da so listi samo za bujne rasti potrebni ter dokončavši svojo nalogo in spremenivši svojo bojo preminejo. Saj so pa navadno tudi prenežni, da bi zmogli zime mraz in bili bi rastlinam sigurna smrt. Tedaj ne samo s telesom, ampak tudi z rastlinskim življenjem so listi v primerni zvezi.

Opazujóč taisto rastlino tu ali tam, preje ali pozneje, uverimo se, da vlada gledé listov neka pravilnost ne samo zastran oblike, barve in velikosti, ampak tudi gledé razpostavljenja po stebelu in reda, v katerem nastajajo drug za drugim. Prve vrste posebnosti so v obče znane in nam more samo do tega biti, da spoznamo poglobitnosti v medsebojni zvezi in razudbi teh ustrojev.

Po mestu, na katerem se nahajajo listi, kakor tudi po posebnem opraviilu razločamo jih več vrst. Najbolj znani so pač stebelni listi, ki navadno jedini nosijo to ime. Oglejmo si za poletja ktero koli drevo, na vejah vsakega opazimo v listnih pazušicah, t. j. v kotu, ki ga dela